

Tóth Csaba*

A korlátozott precedensrendszer sajátosságai a hazai és a svéd jogrendszerben

1. BEVEZETÉS

Összehasonlító elemzésemben két jogrendszer sajátos jogi megoldásait veszem górcső alá. A tanulmány célja az, hogy a következő hipotézisemet alátámasszam: a hazai korlátozott precedensrendszer rokon vonásokat mutat a svéd, skandináv típusú jogrendszer sajátosságaival. A kutatás során Svédország jogrendszerét veszem alapul és hasonlítom össze Magyarországgal.

2. A KONTINENTÁLIS ÉS COMMON LAW JOGRENSZEREKRŐL ÁLTALÁBAN

A kontinentális jogrendszert, mint komplex kifejezést alkalmazhatjuk Európa legtöbb országának jogrendszerére. Kivételesen ez alól az Egyesült Királyság, Írország és a hajdan angol gyarmatokat képező államok összessége, amelyek a common law-t, vagyis az angolszász jogrendszert alkalmazzák (lásd később). A civil law-t, azaz a kontinentális jogrendszert tovább bonthatjuk a német–germán és a római–francia alcsoportokra. Bonyolultabb esetekben, mint például a kelet-közép-európai és egyéb poszt-socialista jogrendszerek, valamint az észak-európai államok jogrendszerének megítélése tárgyában a mai napig vita van a szakirodalomban: külön jogcsaládba sorolhatók-e, vagy egyes rendszereknek tekinthetők-e? Mivel jelen dolgozat célja nem a jogrendszerek sajátosságainak kimerítő feltérképezése, ezért a hagyományos felfogásból, a két nagy – már említett – alcsoport jellemzőiből indulok ki.¹

Fontos megjegyezni, hogy a kontinentális jelző megtévesztő lehet. Nem egy közös jogról vagy ugyanolyan jogrendszerről van szó, amelyet minden nemzet alkalmaz. A nemzeti jogrendszereket azonban összekötik bizonyos jellegek, amelyek révén kategorizálhatók válnak. Ilyen fő tulajdonság például a kodifikáció, ami a jogszabályok törvénykönyvekbe foglalását jelenti, azaz a jogszabályok összegyűjtését, rend-

szerezését és leírását. A nemzeti jogalkotás esetében megfigyelhető egy általános alapelv, mégpedig a jogszabályi hierarchia.² Leegyszerűsítve, Magyarország példáján keresztül látható, hogy a sorrend Alaptörvény; törvény; rendeletek szisztematikusan alakul. A hierarchia a kodifikálást voltaképpen kisebb mértékben akadályozhatja is, hiszen az alsóbb szinteken végbemenő jogalkotási metódus könnyen megreked, ha az egy magasabb szintű jogszabályba ütközik.³

A kontinentális jogrendszerek egyik legfőbb megkülönböztető ismérve, hogy a kodifikált jogszabályokhoz maximálisan kötve vannak a bírák, és minimalizálva van az azoktól való eltérés lehetősége. Mindez az Alaptörvényben is megfogalmazott jogbiztonság és jogegyenlőség alapelveit hivatott védeni, amelyek tulajdonképpen a bírói túlkapaszkodásokat és a bírói hatalom korlátozását biztosítják. Ehhez képest az angolszász jogrendszerek tekintetében a bírói esetjog kap kitüntetett szerepet, és a jogszabályokat ezek mentén, legfeljebb kiegészítő jelleggel alkotják meg.⁴ Azonban a törvények a common law jogrendszerekben is magasabb szinten helyezkednek el, ugyanis egy törvényben szabályozott kérdés az ellentétes precedenst felülírja. A magánjog jelentős részét azonban a precedensek teszik ki. A common law rendszerekben a törvényekről megállapítható, hogy nem tartalmazznak értelmezést igénylő jogelveket, és a lehető legszűkebbre méretezik a bírói értelmezés lehetőségét is, evégett a törvényszövegek egyszerűek, konkrétak és világosak.⁵

„A precedens valamilyen múltbeli esemény, történet – a jog esetében csaknem mindig egy autoritatív fórum, leggyakrabban bíróság döntése –, amely egy jelenbeli cselekvés, döntés mércéjéül

* Doktorjelölt, Deák Ferenc Doktori Iskola, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolci Egyetem.

1 KELEMEN Katalin – MEZEI Péter: „A kontinentális jogrendszerek”; in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jog-összehasonlítás rovat, rovatszerkesztő: FEKETE Balázs) <http://ijoten.hu/szocikk/a-kontinentalis-jogrendszerek> (2023) [1]–[2] bek.

2 KELEMEN–MEZEI: i. m. [13]; [16] bek. Lásd még PETRÉTEI József: „Kodifikáció” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogbölcsélet rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Miklós, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/kodifikacio> (2023); VARGA Csaba: *A kodifikáció mint társadalmi-történeti jelenség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.

3 PETRÉTEI József – TILK Péter: *Magyarország alkotmányjogának alapjai*. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014. VII. Fejezet, II. A jogforrások hierarchiája.

4 KELEMEN–MEZEI: i. m. [17] bek.

5 KELEMEN Katalin: „A common law jogrendszerek” in JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jog-összehasonlítás rovat, rovatszerkesztő: FEKETE Balázs) <http://ijoten.hu/szocikk/a-common-law-jogrendszerek> (2018). [22]–[23] bek.

szolgál.⁶ Fontos, hogy ezeknek a döntéseknek jelentősnek kell lenniük és mércéül kell szolgálniuk. Formális igazságosságot szolgáltatnak tulajdonképpen e rendkövetésükkel a bírák, hiszen a megegyező eseteket megegyező módon célszerű és igazságos elbírálni. A múltbéli döntések felhasználása időt és energiát spórol az igazságszolgáltatásban dolgozóknak.⁷ Hazai szinten a Kúria jogalkalmazás-egységesítő szerepét vethetjük össze a precedensrendszerrel, habár utóbbi inkább a kötelezően alkalmazandó döntések révén éri el a kitűzött egységesség célját. Az esetek közötti hasonlóság megállapítására a filozófia és a jogdogmatika lehet segítségünkre, ám az egyezés feltárása nem könnyű feladat, mert leggyakrabban nem az eset ténybeli leírása adja meg a hasonlóság alapját, hanem a jogi hasonlóság lesz a kulcs.⁸

Külön kell kezelni az értelmező és a szabályozó precedenseket is. Fontos szempont, hogy melyek kötelezőek, és hogy ezeknek vannak-e fokozati szintjei. A kontinentális jogrendszerekben megfigyelhető az a tendencia, amely szerint fokozatosan növekszik az értelmező precedensek szerepének jelentősége, azaz bizonyos absztrakt jogszabályi fogalmakat vagy részleteket a múltbéli bírói döntések tükrében értelmeznek. Mindazonáltal megállapítható az is, hogy nem csak a kontinentális jog közeledik a common law-hoz, hiszen az angolszász jogrendszerek részéről is közeledésként tudható be az a tény, hogy egyre több írott jogszabállyal operálnak a jogalkalmazók, jogalkotók is.⁹

Pokol Béla a következőképpen fogalmazza meg a kontinentális jogrendszerben is fellelhető precedensszerű analógiákat: „1. Legerősebb a precedenskövetési kényszer, ha ez formálisan is kötelező, és ennek elmulasztása az alsóbb bíróság ítéletének – jogsértés miatt – hatályon kívül helyezéséhez vezethet. (Ez a common law jogrendszerek sajátja elsősorban.) 2. Egyszerű normatív ereje van a precedenseknek, ha a vonatkozó precedens követésének elmulasztása csak egy ok lehet az ítélet fellebbezési eljárás folyamán történő megváltoztatására, de ez önmagában nem kötelező. 3. Harmadik fokozatban csak az alátámasztó érv jelentőségével bír a precedens megidézése, ahol egy további érvként csak fokozza a bírójogi álláspontjának megalapozottságát, de ennek elmulasztása érdemben nem érinti a meghozott ítélet sorsát a fellebbezési eljárás során. 4. Végül a leggyengébb a precedensek ereje, ha csak illusztrációként hivatkozzák meg ezeket a bíróság jogi álláspontjának jobb megértése érdekében. A kontinentális jogrendszerekben főszabályként

a három utóbbi fokozat szintjén figyelhető meg a precedenskövetés kötelező jellege.”¹⁰

3. SVÉDORSZÁG JOGRENDSZERE

3.1. A SVÉD ALKOTMÁNY: AZ ALAPTÖRVÉNY(EK)

A svédek jogait négy alaptörvény¹¹ védi, ezek együttesen alkotják a svéd Alkotmányt: a Kormány Okmánya, az Öröklési Törvény, a Sajtószabadságról szóló törvény, és a Véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény. Ezeken kívül létezik a Riksdag-törvény, amely a Riksdag, azaz a Svéd Parlament munkájára vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket. A Riksdag-törvény – bár nem alaptörvény – módosítására speciális szabályok vonatkoznak.¹²

Svédország írott alkotmánnyal rendelkezik. A már említett négy alaptörvény közül a Kormány Okmánya általános alaptörvényként írható le, azt deklarálja, hogy hogyan kell kormányozni az országot. Az Öröklési Törvény – tekintettel arra, hogy Svédország alkotmányos monarchia – a trónöröklés rendjét szabályozza, pontosabban a Bernadotte család leszármazottainak az öröklését. A Sajtószabadságról szóló törvény a nyomtatott sajtó szabadságát, valamint a hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférés elvét szabályozza. A Véleménynyilvánítás szabadságáról szóló törvény a nem nyomtatott médiatartalmakkal kapcsolatban biztosít alapvető jogokat. A Riksdag-törvény a Kormány Okmányának egy kiegészítő kelléke tulajdonképpen, és részletes rendelkezéseket tartalmaz a Riksdag (Parlament) feladatairól és eljárásairól.¹³

Svédország modern kormányzati struktúrájának alapja a 18. század fordulójára vezethető vissza, amikor IV. Gusztáv Adolf király lemondott a trónról. Ezután a Parlament létrehozott egy alkotmányos bizottságot, amely belekezdett egy alkotmány kidolgozásába. 1974-ben az Alkotmányt úgy módosították, hogy a Parlament nagyobb hatalommal rendelkezzen a királynál. Ez az új alkotmány kifejezetten egykamarás parlamentet hozott létre, amely a mai napig – így – működik. Ma Svédország királya címzetes államfő, vagyis többségében csak ceremonális feladatokat lát el. A királynak korlátozott szerepe van az új kormány kinevezésében. A Parlament, a svéd kormány törvényhozó hatalma 349 szabadon és közvetlenül választott képviselőből áll, akik egyetlen kamarában, az úgynevezett „Riksdag”-ban üléseznek. A Kormány vagy a Parlament bármely tagja törvényjavaslatot nyújthat be. Az általános szabály az, hogy a jelen lévő parlamenti képviselők egyszerű többségének kell megszavaznia a javaslatot ahhoz, hogy az törvény legyen. Van azonban néhány kivétel, amelyeket az Alkotmány kifejezetten megjelöl, és az adott döntéshez mi-

6 ZÓDI Zsolt: „Precedens” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogbölcsélet rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Miklós, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/precedens> (2021) [2] bek.

7 Részleteiben lásd SCHAUER, F. (1987) Precedent. *Stanford Law Review*. 39 (3): 571–605. o.

8 ZÓDI: i. m. [4]–[7] bek. Lásd még Anthony T. KRONMAN: „Precedent and Tradition” *Yale Law Journal* 1990 March, 1029–1068, SZABÓ Miklós: *Ars Iuris – A jogdogmatika alapjai*. Miskolc, Bíbor, 2005, VISEGRÁDY Antal: *Angolszász jog és politika*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1999.

9 Lásd POKOL Béla: *Jogelmélet: Társadalomtudományi trilógia II*. Budapest: Századvég Kiadó, 2005. IV. fejezet, A jog forrásai, értelmezése és érvényessége, 162–171. o. Hozzáférés: <https://www.scribd.com/document/625691899/pokol-jogelmélet-társadalomtudományi-trilógia-ii#page=203>, 2025. 12. 20.

10 POKOL: i. m. 203. o. vö.: TIERSMA, P. M. (2007) The Textualization of Precedent. *Notre Dame Law Review*. 82(3): 1187–1278. o.

11 Alaptörvényként fordítom a „fundamental law” angol kifejezést.

12 Inger ÖSTERDAH: The Instrument of Government and NATO membership in: *Regeringsformen 50 år 1974–2024*, Redaktörer: Anna Jonsson Cornell, Mikael Ruotsi, Caroline Taube och Olof Wilske, Juridiska fakulteten i Uppsala Årsbok, 2024, 321. o.

13 The Constitution of Sweden. THE FUNDAMENTAL LAWS AND THE RIKSDAG AC, 2023, Production: Riksdag Administration, Printed by: Department for Parliamentary Documents, Stockholm, 2024. 3. o.

nősített többséget rendel. A miniszterelnök, akinek kinevezéséhez a parlament jóváhagyása szükséges, a kormány vezetője. Az új miniszterelnököt a parlament elnökének javaslatára választják meg, és csak akkor hagyják jóvá a javaslatot, ha azt a képviselők minősített többsége megszavazza. A miniszterelnök a Parlament jóváhagyása nélkül választja meg kormányának többi tagját. A Parlament azonban a képviselők többségének szavazatával bármikor megvonhatja a bizalmat a kormánytól, a miniszterelnöktől vagy a kormány egyes tagjaitól. A szavazás eredményessége esetén a kormánynak vagy az érintett személynek le kell mondania. Mivel sem az uralkodónak, sem a bíróságoknak nincs hatásköre felülvizsgálni a Parlament döntéseit, a Parlament hatalma abszolúttá válik. Svédország erős „civil law” hagyományokkal rendelkezik. Jogi normáinak, törvényeinek rendszere elsősorban törvényhozói vagy egyéb parlamenti aktusokból áll össze, amelyeket írásban tettek közzé egy „Kódex” elnevezésű törvénykönyvben. Az 1804–1811-es napóleoni kódexektől eltérően az 1734-es svéd Kódex nem volt több, mint a meglévő normák és szokások gyűjteményes kötete. A kódex később elavulttá vált, nem felelt meg a változó, fejlődő társadalom igényeinek. Számos sikertelen kísérlet történt az újrakodifikálására. A svéd Parlament folyamatosan kiegészítette és módosította az eredeti, 1734-es dokumentumot, ezek a változtatások a francia és német eredetű jogforrásokból, valamint a svéd belső politikai hatalmi struktúra filozófiájából merítettek. Ma az eredeti, 1734-es törvénykönyv egyetlen eredeti része a borító és a címlap. A független Parlament és a Polgári Törvénykönyv léte Svédországot a legtöbb kontinentális rendszerhez teszi hasonlóvá. Bár vannak bizonyos jellemzők, amelyek hasonlóságot mutatnak, a svéd jogrendszer nem hasonlítható össze minden tekintetben más kontinentális jogrendszerekkel. A svéd rendszer egyedülálló abban, hogy bár alapjai a római/német polgári jogi hagyományban gyökereznek, a „common law” jogrendszerekből is merít.¹⁴

3.2. A SVÉD BÍRÓSÁGI SZERVEZETRENDSZER

Svédországban a bíróságokat hatásköreik szerint különböztetjük meg: általános bíróságok, amelyek a kerületi bíróságokat, a fellebbviteli bíróságokat és a Legfelsőbb Bíróságot foglalják magukban. Külön csoportot képeznek a megyei közigazgatási bíróságok, a közigazgatási fellebbviteli bíróságok és a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság. Különleges hatáskörrel rendelkező bíróságok járnak el olyan jogvitákban, amelyek különös jogterületekkel kapcsolatosak, például a Munkaügyi Bíróság (természetesen munkaügyi jogvitákban), a Piaci Bíróság (versenyjogi, fogyasztóvédelmi ügyekben), a regionális bérleti bíróságok (például a bérlők és a bérbeadók közötti jogvitákban, illetve a lakásokkal és üzleti helyiségekkel kapcsolatos jogvitákban). Érdemes megemlíteni a Nemzeti Jogi Segítségnyújtó Hatóságot is, amely a jogi segít-

ségnyújtási törvény alapján felmerülő és bíróság által nem rendezett ügyekkel foglalkozik.

A kerületi bíróságok az elsőfokú bíróságok, amelyek büntetőügyekben, polgári jogi jogvitákban járnak el. Mindezek alapján a kerületi bíróságon folyó ügyek három kategóriába sorolhatók: peres ügyek, büntetőügyek és egyéb ügyek.

A kerületi bíróság ítéletei ellen a legtöbb esetben fellebbezni lehet a fellebbviteli bírósághoz. Bizonyos esetekben azonban fellebbezési engedély szükséges ahhoz, hogy a fellebbviteli bíróság elbírálja a fellebbezést.

A megyei közigazgatási bíróságok általános közigazgatási bíróságok, és többek között magánszemélyek és hatóságok közötti jogviták elbírálásával foglalkoznak. Ez vonatkozhat például adózási ügyekre, idegenrendészeti és állampolgársági ügyekre, vagy a Svéd Társadalombiztosítási Hivatallal, az önkormányzatokkal szemben fennálló vitás esetekre. A megyei közigazgatási bíróság dönt a fiatalok vagy szerhasználók gondozásba vételére irányuló kérelmekről is.

A megyei közigazgatási bíróság ítélete ellen a közigazgatási fellebbviteli bírósághoz lehet fellebbezni. Az adóügyekben és a fiatalok, szerhasználók és mentális betegek gondozásával kapcsolatos ügyekben azonban nem lehet fellebbezni.

A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság a négy közigazgatási fellebbviteli bíróság által hozott határozatokat vizsgálja. Legfontosabb feladata, hogy a konkrét ügyekben hozott határozatain keresztül precedenseket teremtsen, amelyek útmutatást nyújthatnak a bíróságoknak és más, a hatályos jogszabályok alkalmazására kötelezett szervezeteknek. A főszabály az, hogy a fellebbezési engedélyt csak akkor adják meg, ha a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság határozata precedensként fontos lehet, azaz irányutmutatást adhat egyéb, hasonló ügyekben. A legtöbb esetben azt vizsgálják, hogy az adott döntés, határozat jogszabályt sért-e. Ezt az eljárást „jogi felülvizsgálatnak” nevezik. Amennyiben úgy ítélik meg, hogy egy döntés jogszabálysértő, a határozatot megsemmisítik, és az ügyben eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására utasítják. Egyéb esetekben a döntést elhanyagolják.¹⁵

A Legfelsőbb Bíróság hatáskörébe tartoznak bizonyos fellebbezések.¹⁶ A Legfelsőbb Bíróság egyes ügyekben elsőfokú bíróságként jár el. Ekképpen jár el a miniszterek, a Legfelsőbb Bíróság bírása, a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság bírása, a parlamenti ombudsmanok, az igazságügyi kancellár, a legfőbb ügyész, az Európai Bíróság bírása, az elsőfokú bíróság bírása, vagy a fellebbviteli bíróság bírása által a közhatalom gyakorlása során elkövetett bűncselekményeken alapuló felelősséggel vagy polgári jogi követelésekkel kapcsolatos ügyekben. Továbbá elsőfokú bíróságként jár el annak eldöntésében, hogy a Legfelsőbb Bíróság vagy a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság bíróját fel kell-e menteni vagy fel kell-e függeszteni hivatalából, vagy orvosi alkalmassági vizsgálatnak kell-e alávetnie magát. Elsőfokú bíróságként jár el azokban az esetekben is, amikor ezt egyéb törvény előírja.¹⁷ A Legfelsőbb Bíróság tizenhat bíróból áll, némely esetben ez akár több is lehet, amennyiben az szükséges. A bírácoknak jogi végzettséggel kell

14 Bernard Michael ORTWEIN II: The Swedish Legal System: an Introduction in.: *Indiana International and Comparative Law Review*, Vol. 13, No. 2, 2003, 409–412. o. (<https://journals.iupui.edu/index.php/iiclr/article/view/17766/17949>, hozzáférés: 2025. 03. 18.)

15 The Swedish National Courts Administration, 632–636. o. Hozzáférés: <https://www.scandinavianlaw.se/pdf/51-31.pdf> (2025. 07. 03.)

16 THE SWEDISH CODE OF JUDICIAL PROCEDURE (SFS 1998:605): Chapter 3, Section 1.

17 Idézet törvény: Chapter 3, Section 3.

rendelkezniük. Más tisztséget nem tölthetnek be. A kormány nevezi ki az egyik bírót a Legfelsőbb Bíróság elnökének. A Legfelsőbb Bíróság két vagy több kollégiumra oszlik. A Legfelsőbb Bíróság elnöke egyben egy kollégium elnöke is. A kormány egy másik bírót nevez ki a másik kollégium elnökének. A bírónak a Legfelsőbb Bíróság által meghatározott elvek szerint, meghatározott ideig a kollégiumokban kell tevékenységüket folytatni. Ha egy bíró betegség vagy hasonló körülmény miatt nem tud a Legfelsőbb Bíróságon eljárni, az öregségi nyugdíjjal nyugdíjba vonult bíró ideiglenes helyettesként kinevezhető. A helyettesekre a bírókra vonatkozó törvények és rendeletek vonatkoznak.¹⁸

3.3. A SVÉD POLGÁRI ELJÁRÁJSJOG

A svéd eljárásjog a következő alapelveket követi: a szóbeliség, a közvetlenség és a perkoncentráció elvét.¹⁹ A svéd bírók mérlegelési joga, diszkrecionális jogköre az eljárás előkészítő szakaszában mutatkozik meg leginkább. A bírók szabadon eldönthetik, hogy az előkészítő szakasz szóbeli vagy pedig írásbeli lesz-e. Adott esetben az egész szakasz lehet írásbeli, de akár több meghallgatást is tarthatnak szóbeli formában is. Hozzáteendő: itt is a célszerűséget mérlegeli a bíró, vagyis azt, hogy az eljárás szempontjából melyik módszer az ideális. A fő tárgyalás esetében azonban a szóbeliséget preferálják a bírók, tekintettel arra, hogy a személyes jelenlét kiküszöböli a kommunikációs hibákat, a megérthetőséget és a megértetést szolgálja, ezzel együtt pedig időt és költségeket takaríthat meg a feleknek, ami az eljárás hatékonyságát és a jogbiztonságot is garantálja. A bíró a felek békítését egyezség létrehozásának formájában kísérelheti meg, amely a korábbi joggyakorlathoz képest általánosan elfogadottá vált. Ebben az esetben is elsődleges az idő és a hatékonyság kérdése, valamint a perköltség minimalizálása is. A jogilag releváns kérdések mellett bizonyos külső tényezők mérlegelése is teret kap, úgymint a pergazdaságosság vagy a családi kapcsolatok, viszonyok.²⁰

A polgári peres eljárás a keresetlevél írásbeli előterjesztésével veszi kezdetét. Kötelező tartalmi elemei a határozott kereseti kérelem, az azt megalapozó tények és a bizonyítékok megjelölése, és nem utolsósorban az adott bíróság hatáskörét, illetékességét megalapozó körülmények. A bíróság a keresetlevelet megvizsgálja és – ha szükséges – hiánypótlásra kötelezi a felet. Amennyiben a fél pótolja a hiányosságokat és nincs a keresetlevél visszautasításának helye, illetve ha a fél eleve hiánytalanul nyújtotta be a keresetlevelet, akkor a bíróság felhívja az alperest az ellenkérelmének benyújtására. Az ellenkérelmet írásban kell előterjeszteni, kivéve, ha a szóbeli előterjesztés az indokoltabb. Ezután a bíróság a felek által előterjesztett kérelmeket megvizsgálja, különösen azt, hogy a keresetlevélben

és az ellenkérelemben megfogalmazott állítások között mekkora eltérés mutatkozik. A bíróság pedig már ebben a szakaszban – a korábban már említett – felek közti egyezség létrehozásával is megpróbálkozik. Az alperest felhívják a kifogásokkal és a keresetlevélben előadott tényekkel, körülményekkel kapcsolatos nyilatkozattételre: elismeri-e, vagy pedig vitatja azokat, és ha igen, akkor milyen mértékben. Természetesen a vitatott részekkel kapcsolatban a védekezése körében elő kell adnia a vonatkozó bizonyítékokat. Ha pedig az alperes a felhívás ellenére nem nyilatkozik, nem nyújt be ellenkérelmet, mulasztási ítéletet hoz a bíróság, és az eljárás befejeződik. A kérelmek kiegészítésére lehetőséget ad a svéd eljárási törvény, hogyha azt a felek alaposan megindokolják, ez nevezetesen akkor elfogadható, ha a fél új tényre hivatkozik. Amennyiben az ügy az előkészítő szakaszban nem ér véget (befejeződhet például azért, mert a felek egyezséget kötnek, a keresetlevelet elutasítják, nem kérik a felek a főtárgyalás megtartását), akkor a főtárgyalással folytatódik az eljárás. Modern újítás, hogy a főtárgyalást – de akár az előkészítő szakaszt is – telekommunikációs eszköz használatával tartják meg, és így a tárgyalótermi tárgyalás mellőzésre kerül. Ez egyrészt egyszerűbb a feleknek, másrészt pedig lehetővé teszi az eljárás gyorsabb lefolytatását is. Amennyiben a főtárgyalást megtartják, úgy az ott szóban előadottak alapján dönt a bíróság. Az alperes ismét nyilatkozik a felperes által előadottak elismeréséről, vitatásáról, és a felek megismétlik korábban előadott állításaikat, bizonyítékaikat előterjesztik. Ha bármelyik fél új bizonyítékot kíván előterjeszteni, azt a bírósággal és a másik féllel is előzetesen közölnie kell, azonban fontos, hogy az így előadott bizonyítékot nem köteles figyelembe venni a bíróság akkor, ha azt vélelmezhetően csak az eljárás hátráltatása végett hozta be a perbe a fél.²¹

3.4. A SKANDINÁV PRECEDENSEK SZEREPE

Skandináviában – így Svédországban is – nem létezik angol-amerikai típusú esetjogi rendszer, azonban a hasonlóság kisebb-nagyobb mértékben fellelhető. Mivel a skandináv országok jogrendszerei nem feltétlenül követik az esetjogi hagyományokat, ezért a precedensértékű határozatok csak iránymutatásként befolyásolják az összefüggő esetek kimenetelét, de nem a szigorúan vett kötelező érvényük miatt. A „stare decisis” a szó valódi értelmében nem létezik Svédországban, de a különbség sokszor csak minimális. A Legfelsőbb Bíróság és a Közigazgatási Legfelsőbb Bíróság (korlátozott mértékben a végső fokon eljáró bíróságok) ítéletei rendelkeznek a fent említett precedensserővel. Jogi és ténykérdéseket (a nyugat-skandináv országokra vonatkozó néhány kivételtől eltekintve) minden Legfelsőbb Bíróság tárgyalhat; azonban a bizonyítékok értékelése általában korlátozott vagy tilos. Skandináviában nincs „cour de cassation”; a legfelsőbb bíróságokat inkább fellebbviteli bíróságként lehetne leírni, de a finn és svéd legfelsőbb bíróságok olykor tevékenységüket az alsóbb fokú bíróság határozata (vagy annak bizonyos része) hatályon kívül helyezésére, és az ügy újratárgyalásra való visszaküldésére korlátoz-

18 Idézett törvény: Chapter 3, Section 4.

19 A magyar polgári eljárásjog alapelveit és alkalmazásuk mibenlétét lásd Mészáros Pál Emil: *A polgári jog és a polgári eljárásjog alapelveinek kapcsolódása, illetve azok alkalmazása a polgári peres és nemperes eljárásokban*, Doktori (PhD) értekezés (Hozzáférés: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/meszaros-pal-emil/meszaros-pal-emil-muhelyvita-ertekezés.pdf>, 2025. 03. 18.)

20 Laura ERVO: *Tárgyalás-előkészítő eljárások skandináv modelljei polgári ügyekben*, *Jogtudományi Közlöny*, 2009/2., 61–62. o.

21 BARTHA Bence: *A főtárgyalási modell és megjelenése egyes skandináv államok perrendtartásában*, *Jogtudományi Közlöny*, 2020/12., 594. o.

zák. Skandináviában nincsenek alkotmánybíróságok, azonban a finn bíróságok kivételével minden bíróság rendelkezik hatáskörrel a – lényegében korlátozott – bírósági felülvizsgálat végrehajtására. A kelet-skandináv országok (Finnország és Svédország) legfelsőbb bíróságai (néhány kivételtől eltekintve) főleg precedens jellegű ügyeket tárgyalnak. A nyugat-skandináv országok (Dánia, Izland, Norvégia) legfelsőbb bíróságai ezenfelül tárgyalnak nagy jelentőséggel bíró ügyeket is. Következésképpen a skandináv országokban eltérőek a legfelsőbb bíróságok hatáskörei.²²

Finnországban és Svédországban egyre inkább jellemző a precedens ügyek térnyerése. Ezzel szemben a nyugat-skandináv legfelsőbb bíróságok – bár hoznak precedensértékű határozatokat – továbbra is előnyben részesítik az anyagi jogi jogforrásoknak megfelelő ítéleteket.²³

Megkérdőjelezhető, hogy a felek fellebbezései hozzájárulnak-e a tárgyalás ténybeli kérdéseivel kapcsolatos hibák csökkentéséhez. Az elsőfokú bíróság általában jobb helyzetben van, mivel új bizonyítékokkal szembesül, amelyek általában nem állnak rendelkezésre egy fellebbezési bíróságon, különösen nem a Legfelsőbb Bíróságon. Sőt, a ténykérdéseken alapuló ítéletek általában nem alkalmasak arra, hogy irányutató funkciót töltsenek be. Következésképpen kevés precedens létezik a bizonyítékok értékelésével kapcsolatban is. Ez tulajdonképpen evidencia, hiszen néhány kivételtől eltekintve egy „erős” precedens ellentétes lenne a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvével. Kevés az olyan általános jellegű precedens, amely ebben a körben alkalmazható lenne. A legfelsőbb bíróságok számos (és Svédországban igencsak magas arányú) precedense széles körű eljárásjogi kérdésekkel is foglalkozik, mint a *res iudicata* kérdése, eljárási akadályok, keresetlevél módosítása, a bíróság hatásköre, jogsegélynyújtás stb.²⁴

A Legfelsőbb Bíróságok helyzete ma minden bizonnyal jobb (legalábbis Kelet-Skandináviában), mint egy évtizeddel ezelőtt volt, de még mindig van hová fejlődni. Az 1971-es svéd reform, amely hangsúlyozta a Legfelsőbb Bíróság precedens funkcióját, összhangban van a nemzetközi jogfejlődéssel. A precedensek egyre fontosabb szerepet játszanak, tulajdonképpen a jogszabályok kiegészítéseként szolgálnak. A precedensek hozzájárulnak a jogegységhez és az anyagi jog érvényesüléséhez. Tisztáznak bizonyos jogkérdéseket, és egyúttal a bírósági eljárások költségei is csökkenthetők azzal, hogyha adott jogkérdésekre a precedensek válasszal tudnak szolgálni, rövidítve ekképpen az eljárások időtartamát. Azonban bizonyos jogterületeken hiányoznak a precedensek, különösen a magánjogban, és túl sok időbe telik eljutni a Legfelsőbb Bíróságig. A probléma háromféleképpen kezelhető: 1. a Legfelsőbb Bíróság erőforrásainak hatékonyabb felhasználásával, 2. az ügyek Legfelsőbb Bíróság elé terjesztésének új módszereivel, és 3. a személyi és pénzügyi erőforrások növelésével.²⁵

4. A KORLÁTOZOTT PRECEDENSRENDSZER HAZÁNKBAN

A Kúria hatáskörébe tartozó jogegységi eljárás és a felülvizsgálat szabályai jelentősen módosultak 2020. április 1-jén az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXXVII. törvény hatálybalépésével (a továbbiakban: módosító törvény). E törvény módosította többek között a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény vonatkozó paragrafusait. E módosítások révén pedig a jogalkotó megteremtette a korlátozott precedensrendszer intézményét Magyarországon.²⁶

Alapvető változások mentek végbe a hazai bíróságok kötelezettségeit tekintve, és azt mondhatjuk, hogy a Kúria feladatköre – és felelőssége – bővült a leginkább. A változtatások kevesebb, mint két évvel a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) hatálybalépése után történtek, amelyből épphogy felocsúdott a jogászvilág,²⁷ majd drasztikusan megreformálták a jogegységesítés biztosítása nevében az egész magyar jogrendszert. Az, hogy e módosítások valóban drasztikusak, vagy csak az én szóhasználatom túl színpadias, még vita tárgyát képezheti mind a mai napig. A jogász szakma sem igazán foglal állást ebben a kérdésben, ami egyrésztől jó, hiszen mindkét oldalra billenhet a megítélés mérlege,²⁸ másrésztől viszont rossz, mert a bizonytalanság csak még több bizonytalanságot szül. A „korlátozott precedensrendszer” mint kifejezés nem található meg a hazai jogszabályokban, egyedül a Bszi. módosítása kapcsán megjelent miniszteri indokolásban találkozhatunk ezzel a kifejezéssel. A jogalkotó szándéka egyértelműen az volt, hogy a joggyakorlat egységessége fenntartható legyen. A precedenserejű határozatok kiszűrése a mai napig problémás a jogi szakma képviselőinek, ami nem is csoda, hiszen a jogi kultúránk részét nem képezi az angolszász jog,²⁹ legfeljebb a jogtörténeti tanulmányok alkalmával találkozhattunk vele. A jogi tanulmányok apropóján pedig felmerül a kérdés, hogy e reformszerű lépésekkel egyidejűleg a jogi oktatás megreformálása, esetleges továbbképzések szervezése nem lett volna-e idősebb? Nem kellene-e kifejezetten arra oktatni a hallgatókat – sőt, a már végzett jogászokat is –, hogy a Kúria nemcsak a legfelsőbb bíróság, hanem a végső ítéletet kimondó igazságszolgáltatási szerv, hanem egy sokkal összetettebb, precedenseket teremtő intézmény is? Arra, hogy most már nem elég a normaszövegek ismerete, hanem a Kúria korábbi ítéleteit is behatóan ismerni kellene? Véleményem szerint a válasz mindenképpen igenlő.

Vegyük sorra, hogy melyek a Kúria feladatkörét érintő változások, és ezek milyen újdonságokat rejtegetnek számunkra, jogászok számára. A már említett 2019-es módosító tör-

22 LINDBLOM, Per Henrik: The Role of the Supreme Courts in Scandinavia, in.: *Scandinavian studies in law*, no. 39, 2000, 328. o.

23 LINDBLOM: i. m. 339. o.

24 LINDBLOM: i. m. 344–346. o.

25 LINDBLOM: i. m. 354–356. o.

26 VARGA Zsófia: A precedensrendszer és az EU-jog. *Európai Jogakadémia*, 2021/5., 48. o.

27 Bővebben lásd VIRÁG Csaba: Az új polgári perrendtartás alkalmazásának kihívásai, In: *Bírósági Szemle*, 2020/2. évf., 1. sz., 14–25. o.

28 OROSZ Árpád: A korlátozott precedensrendszer bevezetésének hatása a polgári perekre című előadása (2021. 11. 12.)

29 OSZTOVITS András: A magyar polgári eljárásjog útkeresése – egy új szakmai konszenzus felé. *Magyar Jog*, 2023/70. évf., 1. sz., 39–44. o.

vény a Kúriának az összes, 2012. január 1-je után hozott és a Bírósági Határozatok Gyűjteményében (a továbbiakban: BHGY) közzétett ítéletét precedenserővel ruházta fel. A módosítások előtt csak a Kúria jogegységi határozatai rendelkeztek ilyen kötelező erővel. A Pp. módosítása szerint az ítéletben a jogi indokolásnak tartalmaznia kell az ítéletet megalapozó jogszabályokat, és ha szükség van rá, akkor ezek értelmezését is; a bizonyítékokat – amelyek a megállapított tényekre vonatkoznak – azokkal a körülményekkel együtt, amelyeket a bíróság irányadónak vett a bizonyítékok minősítésénél. Továbbá szerepelnie kell abban a ténymegállapítás körülményeinek, azon okoknak, amelyek miatt a bíróság az adott tényállítást bizonyítatlannak tekintette, vagy szintén e körben, amelyek miatt a feljánlott bizonyítást mellőzte. Ha egy bíróság jogkérdésben eltért a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától, vagy az arra irányuló indítványt elutasította, akkor az ezzel kapcsolatos okokat is tartalmaznia kell az indokolásnak.

A Pp. szabályai alapján a Kúria akkor is engedélyezi a felülvizsgálatot, ha az ítélet a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben eltér. Azt, hogy hogyan definiálható a jogkérdés, mint olyan, szintén a Pp. szabályaiból vezethetjük le. Úgy fogalmaz a törvény, hogy a jogkérdés érintheti a felek által állított jogot, befolyásolhatja a jogi érvelést, mint az érvényesíteni kívánt jog, a tényállítás és a kereseti kérelem közötti összefüggés levezetésére szolgáló jogi érvelés. A Kúria által közzétett határozat ténykérdések – vagyis tényállítások – tekintetében perjogilag nem bír jelentőséggel.³⁰ Mindezek alapján megállapítható, hogy ezeket a rendelkezéseket észben kell tartani mind az elsőfokú, mind a perorvoslati eljárási szakaszokban, évégett pedig a Kúria egyedi döntései nagy szerepet kapnak már az eljárás legelején is.³¹ Ebből pedig következik, hogy már a kereset előterjesztésekor is kulcsfontosságú az, hogy a peres képviselőt ellátó ügyvéd mennyire van tisztában az adott ügghöz kapcsolható kúriai ítéletekkel.

Azonban felvetődik a kérdés, hogy a jogalap megjelölhető-e ilyen kúriai határozattal? A Pp. előírja, hogy anyagi jogi jogszabály megjelöléséhez kötött a jogalap meghatározása. Evégett tehát szükséges a kúriai határozat mellett egy anyagi jogszabály megjelölése is. Járásbírósági szinten a jogi képviselő nélkül eljáró fél mellőzheti a jogalap, jogszabályhely, jogi érvelés meghatározásának kötelezettségét, csupán az fontos, hogy a jogalapot be lehessen azonosítani, de ebben az esetben nem valószínű, hogy a laikus fél kúriai határozatokkal akarná alátámasztani az igazát.³²

Másik fontos kérdés, hogy a Kúria határozata önmagában elegendő-e jogi érvelés gyanánt? Hogyha a fél eredetileg nem hivatkozott kúriai határozatra, majd a per valamely későbbi szakaszában kúriai határozatra hivatkozik, vagy a már hivatkozott határozatot másik határozatra változtatja, akkor jelen lépések a jogi érvelés megváltoztatásának minősülnek-e?

Ez a probléma egészen a Pp. Novella³³ hatálybalépéséig volt érdekes, jelenleg a Pp. 7. § (1) bekezdésének 12. pontja szerint a jogi érvelés megváltoztatása már nem minősül keresetváltoztatásnak.³⁴ A Pp. 221. § (1) bekezdésének g) pontja alapján az eltérő vagy további jogi érvelésre hivatkozás feltételhez nem kötött perfelvételi nyilatkozatnak minősül, így az érdemi tárgyalási szakban is megtehető.

4.1. A FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁS MÓDOSULT SZABÁLYAI

A felülvizsgálat jelenleg hatályos szabályainak megalkotásakor több szempontot is vizsgált a jogalkotó. Egyrészt a jogegységi feladatok hatékony ellátásának szükségességét, vagyis azt, hogy a Kúria valóban biztosítani tudja a jogalkalmazás egységességét. Másrészt azt, hogy a Kúria ügyterhe hosszú távon csökkenjen, mivel a jogegységi funkcion ejt csorbát az, ha az ügyteher túl nagy. A túlzottan sok felülvizsgálati ügy ugyanis leterheli a Kúriát, a perek is szükségtelenül elhúzódnak, ehhez képest pedig a felülvizsgálati kérelmek számottevő részében nem merül fel elvi kérdés, hanem azokban jellemzően egyedi jogalkalmazási hiányosságokra hivatkoznak. Ezzel ellentétben ugyanakkor arra is figyelemmel kell lenni, hogy ha túlzottan szűkül a felülvizsgálat lehetősége, akkor a Kúria sem tud érdemben beavatkozni, vagyis a túlzott szűkítéssel is csorbulhat a jogalkalmazás egységessége. Konkrét ügyeket, pertípusokat nem indokolt kizárni, a meghatározott pertárgyérték – mint mérce – pedig azért nem jó megoldás, mert gyakran előfordul, hogy akár kisebb értékű ügyekben merül fel elvi jelentőségű probléma. Az nem képezte vita tárgyát, hogy szükséges a jogegység és a jogfejlesztés érdekét figyelembe venni az engedélyezés tekintetében. És az is szempont volt, hogy a felülvizsgálat engedélyezése értelemszerűen csak olyan ügyek tekintetében merülhet fel, ahol az alanyi jogon járó felülvizsgálatot a törvény kizárja, így az engedélyezés megtagadása nem egy meglévő alanyi jogot von el, vagyis a felülvizsgálat engedélyezése inkább egyfajta többletjogot biztosít. Az is egyértelmű volt, hogy ha az első fok és a másodfok is egybehangzó véleményen van egy adott ügyről, akkor tulajdonképpen felesleges a felülvizsgálat, mivel valószínűsíthetően nincs jogalkalmazási vagy jogértelmezési probléma. Az is egy további szempontot jelentett, hogy az engedélyezési eljárás ne eredményezzen még nagyobb munkaterhet, mivel az engedélyezési feltételeket, azok fennállását a Kúriának ellenőriznie kellett volna, ezért a kérelemhez kötöttség elvének érvényesülésével kiiktatták ezt a terhet.³⁵

A jelenlegi, módosított szabályozás megváltoztatta a felülvizsgálatból kizárt ügyek körét, egyidejűleg azonban ki is bővítette a felülvizsgálattal támadható pertípusokat, ügyköröket. Az ügy érdemére kiható jogszabálysértés, a Kúria határozatá-

30 VIRÁG Csaba – VÖLCSEY Balázs: A korlátozott precedensrendszer és a polgári perjog kapcsolata. *Magyar Jog*, 2020/3. évf., 129. o. Hivatkozzák a Pp. alábbi rendelkezéseit: 170. § (2) bekezdés b) pont; 199. § (2) bekezdés ba) alpont; 170. § (2) bekezdés d) pont; 170. § (2) bekezdés.

31 BÉKÉSI Sándor – HALMOS Tamás: A korlátozott precedensrendszer intézményének rövid áttekintése az ügyvéd szemzőgéből, *Polgári Jog*, 2022/9–10. sz. [6]–[15] bek.

32 VIRÁG–VÖLCSEY: i. m. 129 – 130. o.

33 2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról.

34 METZINGER Péter: A tényállítás megváltoztatása az új Pp.-ben, különös tekintettel az elévülésre. *Magyar Jog*, 2020/7–8., 397–402. o.

35 POMEISL András József: A Kúria felülvizsgálat engedélyezésével kapcsolatos gyakorlata I. – Az engedélyezés alá eső ügyek köre és a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem alaki és tartalmi követelményei, *Kúriai Döntések–Bírósági Határozatok*, 2024/1., 157–160. o.

tól jogkérdésben való eltérés ugyanúgy a felülvizsgálati eljárásra ad alapot, ahogy eddig. A Pp. 406. § új, (3) bekezdésében viszont találunk érdekességeket. A törvény kimondja, hogy: „*Felülvizsgálatnak van helye az ítélettel szemben, ha*

- a) a törvényszék hatáskörébe tartozó perben és a személyi állapotot érintő perben az elsőfokú bíróság ítéletét a másodfokú bíróság megváltoztatta,
- b) azt személyiségi jog érvényesítése iránt indított perben vagy közérdekű adat megismerésére irányuló igénnyel összefüggésben indítható perben kezdeményezik, vagy
- c) ha a Kúria azt az e fejezetben foglalt feltételek fennállása esetén engedélyezi.”

Az első fordulatot, vagyis az a) pontot a módosító jogszabály³⁶ azzal indokolja, hogy a járásbíróság hatáskörébe tartozó személyi állapotot érintő perek esetén a védett jogtárgy kiemelt fontosságára tekintettel indokolt az eltérő szabályozás, ami elősegíti az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdésében és XV. cikk (5) bekezdésében rögzített személyi kör védelmét. Vagyis a házásokat, a házasság intézményét, a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket. Ezen túlmenően pedig kiemeli, hogy ezek az ügyek az állam nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségét is érintik (a család, a kiskorú gyermekek, a gondnokoltak védelme alapján), ami szintén alátámasztja az eltérő szabályozás szükségességét. Azonban ugyanezen pontban magasabb szintre emeli a törvényszék hatáskörébe tartozó pereket, mivel ha e perek tekintetében a másodfok megváltoztatta a törvényszék ítéletét, szintén helye van a felülvizsgálatnak. A módosító törvény³⁷ preambuluma így fogalmaz ezzel kapcsolatban: „[17] *A jogegységi és egyéni jogvédelmi funkcióknak ez az egyensúlya tükröződik vissza az Alaptörvény 25. cikkéből, valamint az Európai Unió tagállamainak szabályozásából is, amelyek meghatározó többsége ugyancsak abszolút engedélyezési rendszert vezetett be a legfelsőbb bírói fórum előtti felülvizsgálat vonatkozásában. A szabályozás ugyanakkor – jelentős – kivételt fogalmaz meg: nem szükséges engedélyezés iránti kérelmet előterjeszteni abban az esetben, ha az ítéletábra megváltoztatja a törvényszék mint általános elsőfokú hatáskörrel rendelkező bíróság ítéletét, illetve, ha a törvényszék személyi állapotot érintő perben megváltoztatja a járásbíróság ítéletét. Ezekben az ügyekben tehát főszabály szerint engedélyezési kérelem nélkül is megnyílik az út a jogerős ítélet felülvizsgálatára, a feleket alanyi jogon illeti meg a felülvizsgálati eljárás kezdeményezésének joga. Ehhez képest az általános hatáskörű törvényszék előtt indított ügyekben hozott helybenhagyó másodfokú (egybehangzó) ítéletek és a kivételesen a járásbíróság hatáskörébe utalt ügyekben meghozott jogerős ítéletek kizárólag sikeres engedélyezést követően vizsgálhatók felül.*”

A Pp. 407. §-ból – amely azokra az ügycsoportokra vonatkozik, amelyekben nincs helye felülvizsgálatnak – a jogalkotó kivette a korábbi (2026. január 1. napja előtt hatályos) (2) bekezdésbe foglalt ügycsoportokat, amelyek a másodfok által helybenhagyott elsőfokú ítéletekre vonatkoznak (például

a szomszédjogok megsértéséből eredő perek, birtokperek, szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perek). A rendelkezés visszautal ugyanakkor a 406. §-ra, miszerint a már korábban nevesített, törvényszék hatáskörébe tartozó perekben és a személyi állapotot érintő perekben, valamint a személyiségi jog érvényesítésére és a közérdekű adat megismerésére irányuló perekben van helye felülvizsgálatnak, egyéb esetekben azonban a másodfokú bíróság ítélete ellen kizárt a felülvizsgálat.

A korábbi 408. §-t a jogalkotó hatályon kívül helyezte, vagyis az egyes vagyoni jogi perek kizártságát ekképpen feloldotta. Idetartoztak az ötmillió forint alatti pertárgyértékű vagyoni jogi perek.

A 409. §-t, mivel az a 408. §-ra utalt vissza, szintén módosították. Ekképpen a 409. § már nem a kivételes engedélyezést szabályozza, hanem az engedélyezés feltételeit. Így tehát az elnevezés is módosult. A 407. § e) pontjára utal vissza a 409. §, vagyis e – felülvizsgálatból kizárt – határozatokkal szemben engedélyezheti a Kúria a felülvizsgálatot, ha az ügy érdemére kiható jogszabálysértés vizsgálata

- a) *a joggyakorlat egységének vagy továbbfejlesztésének biztosítása,*
- b) *a felvetett jogkérdés különleges súlya, illetve társadalmi jelentősége,*
- c) *– a másodfokú bíróság erről való döntése hiányában – az Európai Unió Bírósága előzetes döntéshozatali eljárásának szükségessége, illetve*
- d) *a fél alapvető eljárási jogának valószínűsíthető sérelme, illetve az ügy érdemére kiható egyéb eljárási szabályszerűségi*
miatt indokolt.”

Továbbá ugyancsak kimondja e §, hogy ha törvény egyéb esetben kizárja a felülvizsgálatot, akkor a joggyakorlat egységének biztosítása érdekében helye lehet az engedélyezésnek, illetve az előző kettő esetben akkor is engedélyezi, ha az ítélet a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben eltér. Ugyanakkor a házasságot érvénytelenítő vagy felbontó ítélet vonatkozásában az érvénytelenítés vagy felbontás kérdésében felülvizsgálat engedélyezésének továbbra sincs helye, és az apaság vélelmét megdöntő ítélet apaság vélelmét megdöntő része vonatkozásában sem, ha az apaság vélelmének megdöntését követően a gyermeket valamely személy teljes hatályú apai elismeréssel a magáénak ismerte el, vagy az apaságot jogerős bírói ítélet állapította meg.

A 410. § szintén hatályon kívül helyezésre került, ebben az engedélyezés iránti kérelmet szabályozta a jogalkotó. Ennek az indoka szintén a korábban már többször hivatkozott módosító törvény preambuluma van megfogalmazva: „[16] *A minőségi igazságszolgáltatás feltételrendszerének megteremtése érdekében indokolt a Kúria szerepkörét – a nemzetközi tendenciákhoz is igazodva – a jogegységesítő funkció vonatkozásában bővíteni. A Kúriának ezért a tényleges felülvizsgálatot az elsősorban jogegységi szempontokat figyelembe vevő engedélyezési mérlegelést követően indokolt biztosítani. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a felülvizsgálat engedélyezését indokolt kiterjeszteni minden ügyre, ezáltal reális esélyt biztosítva minden ügyben arra, hogy a vitás jogkérdésben a Kúria az egységes jogalkalmazás érdekében állást foglaljon. Ha ugyanis bizonyos pertípusokban, nemperes eljárásokban hozott érdemi határozatok*

36 Az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2025. évi XLIX. törvény.

37 Az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2025. évi XLIX. törvény.

felülvizsgálatára még kivételesen sincs lehetőség, akkor a Kúria jogegységesítő szerepköre nem tud hatékonyan érvényesülni. Ez a szabályozás összhangban van az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága Ajánlásában megfogalmazott követelményekkel is. Az Európa Tanács szerint a harmadik bírósághoz (legfőbb bírói fórumokhoz) folyamodást azokra az ügyekre kell korlátozni, amelyeknél indokolt a harmadfokú felülvizsgálat, mint például amelyek a jog fejlődéséhez, vagy a törvény alkalmazásának egységéhez hozzájárulnak.”

Felvetődik a kérdés, hogy vajon mindez okozhatja-e az eljárások elhúzódását? Az, hogy minden ügyben lehetőség van a felülvizsgálatra, még természetesen nem jelenti azt, hogy engedélyezik is a felülvizsgálatot, azonban az biztos, hogy a munkaterhet mindenképpen növelni fogják ezek a tényezők. Azok az ügyek, amelyek eddig ki voltak zárva a felülvizsgálatból, mind megjelennek majd a Kúrián, az ezekkel kapcsolatos döntés, pontosabban a kérelmeknek a vizsgálata mindenképpen többletteleherként fog jelentkezni a Kúrián. Persze továbbra is vannak korlátozó szabályok, de mégiscsak több a lehetősége a feleknek a felülvizsgálatra, az ügytípusokat tekintve.

Az eljárás hatékonyságának biztosítása érdekében a jogalkotó a 411. §-t is módosította. Megjelenik a kérelemhez kötöttség elve, vagyis az, hogy a Kúria a felülvizsgálatot mérlegelési jogkörében csak olyan okból engedélyezheti, amelyre a fél az engedélyezés iránti kérelmében hivatkozik.

A 411. § (2) bekezdésében korábban is az szerepelt, hogy röviden indokolni kell a megtagadásról szóló végzést, a módosított bekezdésben ugyanakkor már hozzáteszi a jogalkotó, hogy kizárólag annyiban kell megindokolni, hogy a felülvizsgálat engedélyezésére milyen okból nem került sor. Semmi más egyéb elem nem szükséges az indokoláshoz. Az engedélyezéshez pedig annyit fűz hozzá, hogy annak indokait az érdemi határozat indokolásában kell megjelölni.

A 412. § A felülvizsgálati kérelem előterjesztését tárgyalja, az (1) bekezdésben nem történt változás, a (2) bekezdésben pedig a vagyoni jogi perek kizártsága helyett a korábban már tárgyalt 407. § vonatkozó rendelkezései kerültek megjelölésre, és még annyi változást eszközölt a jogalkotó, hogy az engedélyezés kezdeményezése esetén a felülvizsgálati kérelemnek elkülönülten kell tartalmaznia a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet, nem úgy, mint a korábbi szabályozásban, amely szerint a felülvizsgálati kérelemhez csatolni kellett az engedélyezési kérelmet. Abban pedig továbbra sincs változás, hogy a felülvizsgálat engedélyezésének illetékét le kell róni ez esetben.

A 413. § (1) bekezdés c) pontjában pedig szintén újítás, amely szerint, ha a felülvizsgálat engedélyhez kötött, akkor meghatározott tartalmi követelmények vonatkoznak a kérelemre. A (4) bekezdésben a módosítás előtt az szerepelt, hogy nincs helye hiánypótlásnak, míg most engedi a törvény, de csak akkor, ha az az alaki kellékekre vonatkozik.

A 415. §-sal kapcsolatban, a felülvizsgálati kérelem visszatartásával összefüggésben is születtek módosítások, természetesen azokra a módosításokra reflektálva, amelyekről már korábban is említést tettem a tanulmányban.

A 419. § (2) bekezdése szerint, ha a felülvizsgálatnak a Kúria engedélye alapján van helye, a felülvizsgálatot engedélyező végzést és a felülvizsgálati kérelmet a Kúria azzal küldi meg az ellenérdekű félnek, hogy csatlakozó felülvizsgálati kérelmet

a Kúria végzése által meghatározott jogértelmezési kérdéssel összefüggő, az ügy érdemi elbírálására kiható jogszabálysértésre hivatkozással terjeszthet elő. E tekintetben annyi változtatást eszközölt a jogalkotó, hogy a bekezdésben kiemeli, hogy a Kúria megküldi az engedélyező végzést és a felülvizsgálati kérelmet az ellenérdekű félnek.

A 424. § esetében találunk még változásokat: „(3a) Ha az elsőfokú bíróság ítéletét a másodfokú bíróság helybenhagyta, és a Kúria azt állapítja meg, hogy ez a határozat az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő, a Kúria a határozatot részben vagy egészben hatályon kívül helyezi és az első- vagy másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja.

(3b) Ha a felülvizsgálat engedélyezésére olyan ügyben került sor, amelyben törvény kizárja a felülvizsgálatot és a Kúria megállapítja, hogy a határozat az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő, illetve jogkérdésben eltér a Kúria hivatkozott, közzétett határozatától, de a jogszabálysértés a jogviszony természete vagy a beállt joghatások jellege miatt nem orvosolható, a Kúria kizárólag a jogsértés tényét állapítja meg.”

Mindezekből – a jelentősnek ítélt változtatásokból – is megállapítható, hogy a módosítások erősítik a Kúria jogegységesítő szerepét.

4.2. A KÚRIA HATÁROZATAINAK SZŰRÉSE

A hivatkozási metódusról is szót kell ejteni. Talán ez a legkényesebb, legsérelmezettebb pontja az új rendszernek a jogalkalmazók szempontjából. A „common law” jogcsaládok egyik ismérve – ahogy a dolgozat elején is olvasható –, hogy a törvényi jog és a bírók által alkotott jog egyaránt jogforrásként funkcionálnak. Természetesen, mint minden jogrendszerben, úgy az angolszászban is változnak a törvények, de mit lehet elmondani az esetjogról? Azt, hogy döntések tömkelege tárul a jogalkalmazók elé, hiszen az esetek gyűlnek, de tulajdonképpen nem változnak. Evégett a jogalkotónak szembe kellett néznie azzal a ténnyel, hogy szükséges lesz a precedensértékű eseteknek olyan adatbázist teremteni, amely segít a jogkeresőknek a „jog-erdőben” megtalálni a kiutat.³⁸

Magyarországon jelenleg a *birosag.hu* weboldalon található BHGY funkcionál keresőfelületként. Az itt fellelhető határozatok közzétételi módja, illetve a keresés menete ugyanaz maradt, mint a módosító törvény előtt. A Bszi. 163. § (1) bekezdése és 165. § (3) bekezdése szerint a Kúria az ügy érdemében hozott határozatát a BHGY-ben teszi közzé, és az Országos Bírósági Hivatal elnöke biztosítja, hogy a határozatok szövegére és a megjelölt jogszabályhelyekre rá lehessen keresni.³⁹ A legtöbb szakirodalom azt sugallja, hogy a BHGY alapvetően nem rossz, de a precedensek keresését illetően az. A negatív hangot adó tanulmányok többsége még a módosító törvény hatálybalépése előtt jelent meg, tehát nem tapasztalatokról beszéltek, csak feltevésekről. Bár az tény, hogy a módosító törvény hatálybalépésekor még

38 HANÁK András: A precedenstan az Amerikai Egyesült Államokban, *Jogesetek magyarázata*, 2012/2. 2–3. o.

39 TAHIN Szabolcs: Korlátozott precedensrendszer – alulnézetből. *Magyar Jog*, 2020/5., 266–275. o., 5. fejezet: Hozzáférés az „élő joghoz”, avagy a magyar jogtalálás régi és új módszertanáról. Az egyedi határozatok közzététele a korlátozott precedensrendszerben.

nem lehetett megfelelően szűrni a kúriai határozatokat, de jelen pillanatban többféle szűrő is rendelkezésünkre áll. Legelőször is be kell állítani, hogy mely jogterületen és mely bíróság kapcsán kívánunk keresni. A határozat elvi tartalmát el lehet olvasni a keresési eredményeknél. A szakirodalmi álláspontok éppen azt sérelmezték, hogy minden egyes határozatot meg kellett nyitni, hogy megismerjük a tartalmát, és ezzel rengeteg idő veszett kárba, erre kínál megoldást az előbb említett funkció. A határozat elvi tartalmára direkt módon rákereshetünk címszavakkal vagy akár egész mondatokkal is, így konkrétan olyan tartalmú határozatokra tudunk szűrni, amelyekre valóban szükségünk van. Emellett persze rendelkezésre állnak fizetős jogtárak is,⁴⁰ amelyek már a mesterséges intelligencia segítségével dolgoznak, és sokkal egyszerűbb megtalálni azt, amit keresünk.⁴¹

Hiányzó elem továbbá a precedensértékű esetek szelekciója. Az Amerikai Egyesült Államokban az esetek közzétételét részletesen szabályozták, így bizonyos szempontrendszer szerint minősítik az adott esetet, és evégett megtörténik a szelekció.⁴² Lényeges különbség azonban az, hogy hazánkban a joghoz kötöttség elvén alapul a bírói gyakorlat, ezért inkább értelmező precedenseket alkalmazunk, nem pedig szabályozókat.⁴³ A hazai jogban a több döntésből adódó bírói gyakorlatnak van – mondjuk így – „presztízse”, ez tágabb értelemmel bír, míg az „egydöntéses” eseteknek elenyésző az ilyen tekintetbeni súlya.⁴⁴ Evégett is furcsállható a jogalkotó döntése, amellyel gyakorlatilag minden egyedi kúriai határozatot felruházott precedensével.

5. KONKLÚZIÓ

A korlátozott precedensrendszer bevezetése egy megosztó fejezet a magyar jogrendszer történetében. Kétségtől megnehezíti a jogászai szakma képviselőinek dolgát: vitákat gerjeszt a szaktekintélyek között, nagyobb munkaterhet jelent a Kúria számára, a jogi képviselőknek is meggyűlik a baja a precedensértékű határozatok keresésével, a joghallgatóknak pedig idegen terepet jelent. Azonban az a tény vitathatatlan, hogy egy jogrendszerben szükségképpen léteznie kell egy legfelsőbb fórumnak, amely igazodási pontot jelent a joggyakorlat számára. A Kúria esetében mindez a jogegységesítő szerepben

teljesedik ki. Az Alaptörvény is nevesíti⁴⁵ ezt a feladatát, jómagam pedig úgy gondolom, hogy egy jogállamban alapvető kritériumnak kell lennie az egységes jogalkalmazás biztosításának. A jogbiztonság érvényesülése és az igazságszolgáltatásba vetett társadalmi hit, bizalom elnyerése ekképpen nagyobb határfokkal hívható életre.

Egy olyan törvény megalkotása azonban, amely a korlátozott precedensrendszert kívánja megteremteni, önmagában nem elég. Egy kontinentális jogrendszerben ennek egy fokozatosan beteljesülő folyamatként kellett volna megjelennie, hogy a jogászokra jellemző kimért, megfontolt tempóval felkészülhessenek rá a szakma képviselői. Nyilvánvaló a jogalkotó akarata – fogalmazhatunk úgy is, hogy jóakarata – vagyis az, hogy a Kúria elfoglalja az őt megillető helyet a jogrendszerben. Fontos és jogos negatív kritika az, hogy a jelenlegi helyzet nem éppen kecsegtető a vonatkozó határozatok keresését illetően. A több tízezres nagyságrendű Bírósági Határozatok Gyűjteményében körülményes feladat megkeresni a szükséges határozatokat, de korántsem lehetetlen. Több weboldal is büszkélkedhet mesterséges intelligencia alapú keresőkkel,⁴⁶ ám ezek mind többletköltséget jelentenek a jogalkalmazóknak, mivel legtöbbször csak előfizetéssel érhetők el ezek a kényelmi szolgáltatások. Azonban a BHGY keresőfelületének fejlesztése legjobb tudomásom szerint jelenleg is zajlik, így talán kiküszöbölhető lesz ez a probléma is.

Vélelmezhető, hogy a peres felek érdekei, valamint a jogszabályok következetes alkalmazása és értelmezése lebeghetett a jogalkotó szemei előtt. A Kúria kiemelt jelentőségét megszüldíti a módosító törvény, azonban az alsóbb fokú bíróságoktól elveszi a jogértelmezés lehetőségét. Végeznek ugyan jogértelmezést – hiszen a bírók előbb értelmezik, aztán alkalmazzák a jogot –, de precedensértékűt nem érhetnek el vele, mivel ez a Kúria kizárólagos jogköre. A jogegységi panasz intézményével visszaélhetnek a felek, de végső soron a javukra válik, még inkább az egységes jogalkalmazás és az igazságszolgáltatás javára, ha alkalmazzák ezt a jogorvoslati formát.

A skandináv jogrendszerekből – főleg a svédből – sokat meríthetne a hazai jogalkotó. Több hasonlóság is felfedezhető a két jogrendszerrel kapcsolatban, ilyen például a Legfelsőbb Bíróság határozataira való hivatkozási metódus. A határozatok kereshetőségében azonban a svédok élen járnak, bár mentségünkre szóljon, hogy ott már egy régebb óta fennálló, kiforrott jogintézményi keretek között dolgozhat a jogalkotó, míg hazánkban még mindig csak a „szárnypróbálgatás” zajlik, vagyis egyfajta tesztüzem. A bírósági hierarchia is megegyezik a két országot tekintve, ami magyarázza, hogy miért szánnak akkora szerepet a legfelsőbb bíróságoknak, mint a végső szót kimondó, jogegységet biztosító szerveknek. Érdekes lehet a hazai jogászok számára a tördelte Svéd Alkotmány/Alaptörvény, azonban a hazairól és a svédéről is elmondható az, hogy a legfontosabb védett jogi értékek szerepelnek bennük, a jogtechnikai megoldás pedig nem vesz el egyik jelentőségéből sem.

40 „A Jogtár legújabb fejlesztései: fókuszban a keresés és a döntvények” címmel olvasható róla cikk: <https://www.wolterskluwer.com/hu-hu/expert-insights/jogtar-fejlesztések-első-felev>, 2025. 12. 08.

41 Bővebben ZÖDI Zsolt: *Jogi adatbázisok és jogi forráskutatás*, Doktori értekezés, kézirat, Pécs, 2011.

42 Melissa M. SERFASS – Jessie W. CRANFORD: Federal and State Court Rules Governing Publication and Citation of Opinions: An Update, *Journal of Appellate Practice and Process*, Volume 6, Issue 2, Article 9, 2004. Vö.: Az angliai és walesi szabályozást e témakörben: Paul MAGRATH: *The Incorporated Council of Law Reporting for England and Wales. 135 Years of The Law Reports and The Weekly Law Reports, Special Issue (Fourth Reprint)*, 2007.

43 Erről a dolgozat elején már említést teszek. Bővebben lásd POSTEMA, GERALD J.: *A Similibus ad Similia. Analogical Thinking in Law*, In: *Common Law Theory* (ed.: Edlin, Douglas E.), Cambridge University Press, Cambridge, 2007.

44 3054/2018. (II. 20.) AB végzés, Indokolás, Pokol Béla alkotmánybíró indokolása a [38] bekezdésben.

45 Magyarország Alaptörvénye, 25. cikk (3) bek.

46 SZABÓ Orsolya: *Mesterséges Intelligencia a jogi szolgáltatásokban – elkészült a gyakorlati útmutató az okos jogi technológiák alkalmazásához*. <https://fintechzone.hu/mestersleges-intelligencia-a-jogi-szolgáltatásokban-elkeszult-a-gyakorlati-utmutato-az-okos-jogi-technologiak-alkalmazasahoz/>, 2025. 10. 12.

A polgári eljárásjogot tekintve sincsenek kirívó különbségek. A peres felek és a bíróságok szerepe szinte azonos metódus alapján működik, mint itthon. Alapvetően csak a bírósági tanácsok összetételében találhatunk különbséget, illetve a svéd jogrendszerben – akárcsak az Alkotmányukban – megfigyelhető a különbíróságok léte, ügýtípusok szerint. Ez sem áll a magyar jogrendszertől olyan messze, hiszen nem olyan régen még hazánkban is voltak különös hatáskörű bíróságok, mint például a közigazgatási bíróságok.

Az eljárásjogi alapelvek teljesen megegyeznek a hazai-
val. A perek lefolyása ezáltal szintén közel azonosnak te-

kinthető. Összegezvén – és nem ismételve a tanulmányban leírtakat – a hazai és svéd korlátozott precedensrendszer között sok hasonlóságot találhatunk. A hazai szabályozással kapcsolatban nagy segítségünkre lehet még akár a svéd vagy más skandináv jogrendszereknek, jogintézményeknek a tanulmányozása. Azonban abban is biztos vagyok, hogy a hazai jogászok leleményessége és a hazai joggyakorlat is segít majd kimunkálni a felvetődő kérdésekre a helyes választásokat.